

Strazbur, 20. oktobar 2010.

KVET(2010)1

KONSULTATIVNO VEĆE EVROPSKIHTUŽILACA (KVET)

Mišljenje br. 5 (2010) Konsultativnog veća evropskih tužilaca
„Javno tužilaštvo i maloletničko pravosuđe Deklaracija iz Jerevana“

Ova Deklaracija je usvojena tokom 5. plenarne sednice KVET-a, koja je održana u Jerevanu
(Jermenija)

od 19. do 21. oktobra 2010. godine

DEKLARACIJA IZ JEREVANA

Uvod

1. Konsultativno veće evropskih tužilaca (KVET) je osnovano 13. jula 2005. godine od strane Komiteta ministara u cilju izrade mišljenja o pitanjima koja se odnose na tužilačku organizaciju i unapređenja delotvornog sprovođenja Preporuke Rec(2000)19 Komiteta ministara državama članicama o ulozi javnogtužilaštva u sistemu krivičnog pravosuđa.
2. Za 2010. godinu, Komitet ministara je pozvao KVET¹, da u kontekstu Rezolucije br. 2 o pravosuđu po meri deteta², usvoji Mišljenje o „načelima javne politike za maloletničko pravosuđe“ i da ispita, između ostalog, položaj koji maloletnici imaju pre, tokom i nakon sudskog postupka, način na koji treba uzeti u obzir interes maloletnika tokom takvog postupka, kao i napredak u pogledu metoda koje nadležni organi koriste kako bi informisali maloletnike o njihovim pravima i pristupu pravdi, uključujući i pristup Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.
3. Javni tužioci su državni organi koji, u ime društva i u javnom interesu, osiguravaju primenu zakona u slučajevima kada je za kršenje zakona propisana krivična sankcija. Pri tome, tužioci uzimaju u obzir kako prava pojedinca, tako i potrebnu delotvornost sistema krivičnog pravosuđa, u skladu sa Preporukom Rec(2000).
4. Uloga tužilaca se značajno razlikuje od države do države, i svrha ovog Mišljenja je da utvrdi smernice kojima treba da se rukovode svi tužioci koji su uključeni u rad sa maloletnicima. Ovo Mišljenje treba da obezbedi da u svim postupcima koji se odnose na maloletnike, a u koje su uključeni javni tužioci, budu primenjena određena osnovna načela, uz dužno poštovanje nivoa zrelosti, ranjivosti i mentalne sposobnosti maloletnika, bilo da se radi o maloletniku koji je prekršio zakon ili ima status oštećenog ili svedoka. Pomenuta načela se primenjuju u svim fazama postupka, što znači pre početka suđenja, tokom postupka, u toku izvršenja odluke, kao i tokom izvršenja odluka koje se tiču maloletnika.
5. U predmetima koji se odnose na maloletnike, tužioci moraju da obrate posebnu pažnju na uspostavljanje odgovarajuće ravnoteže između, s jedne strane interesa društva i ciljeva pravosuđa, a s druge strane interesa, potreba i ranjivosti maloletnika.

¹ Pogledati Opis zadatka KVET-a za 2009-2010. godinu (1044. sednica zamenika ministara, 10. decembar 2008. godine)

² Konvencija usvojena na XXVIII konferenciji evropskih ministara pravde (Lanzarote, Španija, oktobar 2007. godine)

6. U državama u kojima tužiocima imaju nadležnosti izvan područja krivičnog prava (na primer, u porodičnom pravu, pravu koji se odnosi na starateljstvo i upravnom pravu), oni moraju uvek da promoviraju osnovna prava i slobode, a posebno načela koja se tiču posebne zaštite maloletnika, kao što je izloženo u ovom Mišljenju.
7. Načela sadržana u ovom Mišljenju se primenjuju kada je to u skladu sa nadležnostima tužilaca i pozitivnopravnim propisima.
8. Načela izložena u ovom Mišljenju u odnosu na maloletnike se mogu takođe primenjivati i na mlađa punoletna lica.
9. Pored napred navedenog, KVET izražava želju da države članice preduzmu odgovarajuće mere borbe protiv drugih socio-ekonomskih uzroka koji mogu dovesti do maloletničke delinkvencije (na primer, beskućništvo, nezaposlenost, nedostatak obrazovanja).

Referentna akta

10. KVET je pripremio ovo Mišljenje na osnovu odgovora 37 država članica na upitnik koji se posebno odnosio na ovu temu³.
11. Ovo Mišljenje se zasniva na univerzalnim⁴ i regionalnim⁵ pravnim aktima, uključujući sudsku praksu Suda u ovom pogledu⁶.
12. KVET je takođe uzeo u obzir i rad i zaključke VII konferencije vrhovnih javnih tužilaca Evrope (Moskva, 2006.)⁷ o „ulozima javnih tužilaca u zaštiti pojedinaca“ kao i Mišljenje broj 2 KVET o alternativama krivičnom gonjenju, Mišljenje broj 3 KVET - o ulozima tužilaštva izvan krivičnog pravnog sistema i Mišljenje broj 4 KVET o odnosima između sudija i javnih tužilaca u demokratskom društvu⁸.

Definicije

³ Pogledati dokument CCPE-GT (2010)1REV6

⁴ Videti posebno dokumente Ujedinjenih nacija, uključujući Konvenciju UN-a o pravima deteta (20. novembar 1989.); Minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloletničko pravosuđe („Pekiška pravila“, 29. novembar 1985.); Smernice Ujedinjenih nacija o prevenciji maloletničke delinkvencije („Rijadske smernice“, 14. decembar 1990.); Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloletnika lišenih slobode („Havanska pravila“, 14. decembar 1990). Videti takođe Opšti komentar Ujedinjenih nacija br. 10 Komiteta o pravima deteta u vezi sa pravima deteta u maloletničkom pravosuđu (CRC/C/GC/10, 2007) i Pravila o procedurama i evidencijama međunarodnog krivičnog suda (9. septembar 2002.), a posebno pravila 67 („Svedočenje uživo putem sredstava audio-vizuelne tehnologije“), 68 („Prethodno zabeleženo svedočenje“, 87 („Zaštitne mere“) i 88 („Posebne mere“).

⁵ Videti posebno dokumente Ujedinjenih nacija, uključujući Konvenciju UN-a o pravima deteta (20. novembar 1989.); Minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloletničko pravosuđe („Pekiška pravila“, 29. novembar 1985.); Smernice Ujedinjenih nacija o prevenciji maloletničke delinkvencije („Rijadske smjernice“, 14. decembar 1990.); Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloletnika lišenih slobode („Havanska pravila“, 14. decembar 1990). Videti takođe Opšti komentar Ujedinjenih nacija br. 10 Komiteta o pravima deteta u vezi sa pravima deteta u maloletničkom pravosuđu (CRC/C/GC/10, 2007) i Pravila o procedurama i evidencijama međunarodnog krivičnog suda (9. septembar 2002.), a posebno pravila 67 („Svedočenje uživo putem sredstava audio-vizuelne tehnologije“), 68 („Prethodno zabeleženo svedočenje“, 87 („Zaštitne mere“) i 88 („Posebne mere“).

⁶ Videti praksu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, a posebno: X i Y protiv Holandije (26. mart 1985. broj 8978/80); Bouamar protiv Belgije (29. februar 1988, broj 9106/80); V protiv Ujedinjenog Kraljevstva (16. decembar 1999, broj 24888/94) i T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (16. decembar 1999, broj 24724/94); Couillard Maugery protiv Francuske (1. jul 2004, broj 64796/01); Mubilanzija Mayeka i Kaniki Mitunga protiv Belgije (12. oktobar 2006, broj 13178/03); Okkali protiv Turske (17. oktobar 2006, broj 52067/99); Maumousseau i Washington protiv Francuske (6. decembar 2007, broj 39388/05); Yunus Aktas i drugi protiv Turske (20. oktobar 2009, broj 24744/03); M. B. protiv Francuske (17. decembar 2009, broj 22115/06); (zahtev za upućivanje Velikom veću); Salduz protiv Turske (27. novembar 2008, broj 36391/02).

⁷ Videti VII sednicu Konferencije vrhovnih javnih tužilaca Evrope (Moskva, 5. i 6. jul 2006. godine) organizovanu od strane Saveta Evrope u saradnji sa Vrhovnim javnim tužilaštvom Ruske Federacije.

⁸ Videti takođe sažetu analizu odgovora datih na upitnik koji se odnosi na postupanje sa maloletnim učiniocima (dokument PC-CP(2009)04final) i inact Smernica Komiteta ministara Saveta Evrope, koji je pripremila grupa eksperata Evropske komisije u saradnji (dokument CJ-S-H(2011)9).

13. U svrhe ovog Mišljenja, KVET upućuje na definicije sadržane u stavu 21 Preporuke (2008)11 o evropskim pravilima za maloletne učinioce prema kojima se primenjuju sankcije ili mere i tačku I Preporuke Rec(2003)20 o novim načinima rada u maloletničkoj delinkvenciji i ulozi maloletničkog pravosuđa:
- I. „Maloletnik/maloletno lice“ podrazumeva lice mlađe od 18 godina;
 - II. „Maloletni učinilac“ podrazumeva lice mlađe od 18 godina, koje se tereti da je učinilo ili je učinilo protivpravno delo;
 - III. „Protivpravno delo“ znači bilo koju radnju ili propuštanje kojima se krši zakon i za koja je propisana sankcija, a kojima se bavi krivični sud ili bilo koji drugi sudski ili upravni organ.

Specifičnosti maloletničkog pravosuđa

14. Maloletničkom pravosuđu treba da se posveti posebna pažnja od strane svih sudskih, policijskih i socijalnih aktera zbog ranjivosti kategorije lica na koje je isto usmereno. U svim pravosudnim sistemima, tužioci treba da razmotre nivo zrelosti maloletnika, mogućnosti ublažavanja njegove/njene odgovornosti zbog maloletstva i da obrate posebnu pažnju na njegova/njena prava.
15. Gde je to primereno, treba razmotriti sledeće mere:
- vizuelno ili audio snimanje davanja iskaza od strane maloletnika, ispitivanje maloletnika uz pomoć dečjih psihologa, pedagoga, socijalnih radnika ili drugih stručnjaka;
 - saslušavanje maloletnika obavljati, kada je moguće, u prisustvu nosioca roditeljskog prava ili drugog lica bliskog maloletniku ili predstavnika socijalne službe;
 - prostorije za ispitivanje posebno prilagođene deci (broj razgovora sa maloletnim oštećenim treba svesti na što je moguće manji broj);
 - razgovor se mora voditi na način koji predupređuje ponovljenu viktimizaciju.
 - Tužioci treba da nastoje da promovišu mere koje imaju za cilj da preduprede kršenje zakona od strane maloletnika za koje, zbog njihove ranjivosti, postoje veliki izgledi da će izvršiti protivpravna dela. Roditelje treba konsultovati i uključiti u sprovođenje ovih mera.
 - Sankcije treba da uzmu u obzir obrazovanje, veštine, lično okruženje i ličnost maloletnika, a ne samo da predstavljaju kažnjavanje za krivična dela ili protivpravno delovanje. Mere koje ograničavaju slobodu maloletnika treba posebno propisati zakonom i ograničiti strogim zahtevima potrebnim radi zaštite društva.
 - U skladu sa svojim nadležnostima, tužilac treba da nastoji da svaki kontakt maloletnika, bilo kao učinioca, oštećenog ili svedoka, sa pravosudnim sistemom bude predmet posebne pažnje, kako bi se omogućilo da on/ona dobije sve potrebne informacije, na način razumljiv za njegovu/njenu starosnu dob, a koje se odnose na vođenje postupka, ulogu pravosudnih organa kao i preduzete mere.
 - Tužioci treba da imaju na raspolaganju potrebna i odgovarajuća sredstva za vršenje svojih nadležnosti, odnosno takva sredstva treba da budu dodeljena drugim nadležnim službama za maloletnike. Naročito im treba omogućiti sistem zapošljavanja, odgovarajuće obuke, kao i potrebno osoblje, sredstva i specijalizovane usluge. Pored navedenog, države članice treba da razmotre uspostavljanje specijalizovanih službi i službenika za oblast maloletničke delinkvencije.
 - U krivičnoj istrazi ili gonjenju i drugim postupcima u koje su uključeni maloletnici, tužioci treba da obrate posebnu pažnju na vremensko trajanje postupka, kao i da se potrudu da se takvi predmeti tretiraju kao prioritetni i da se sprovedu bez ikakvog nepotrebnog odlaganja. Dugotrajan postupak može pogoršati negativan uticaj izvršenog dela i može ometati odgovarajuću rehabilitaciju, kako maloletnog učinioca, tako i maloletnog oštećenog.
 - Tužioci treba da budu svesni da, u skladu sa međunarodnim standardima, deca lišena slobode

moraju, po pravilu, biti odvojena od odraslih, a takođe imaju pravo da održavaju kontakt sa svojom porodicom⁹.

- Interes društva zaheva da se medijima obezbede potrebne informacije o funkcionisanju pravosudnog sistema¹⁰. Međutim, izlaganje medijima može biti naročito štetno za maloletnike uključene u krivične istrage ili druge postupke. Stoga tužioci moraju biti posebno svesni svoje odgovornosti da ne otkrivaju bilo kakve informacije koje mogu dovesti do kršenja prava maloletnika ili do povećavanja predrasuda.
- Preporučuje se razmena iskustava između tužilaca i međunarodna saradnja na temu maloletničkog pravosuđa.¹¹

Maloletnici u postupku pre suđenja

- Da bi bili bolje upoznati sa situacijom u kojoj se nalazi maloletnik uključen u postupak, tužioci treba da, u skladu sa svojim ovlašćenjima, imaju ključnu ulogu u koordinaciji i saradnji glavnih učesnika u krivičnom postupku, na primer policije, službi za uslovne osude ili socijalnih službi.
- Tužioci treba, kada je to moguće, da traže savete od socijalnih službi, specijalizovanih službi za zaštitu dece pre donošenja odluke o tome da li će krivično goniti maloletnike ili ne. Tužioci takođe treba da traže njihove savete i pre donošenja odluke o tome koju sankciju ili mere treba predložiti sudu. Takođe bi trebalo da budu upoznati i da koriste, gde je to primereno, posebne tehničke mogućnosti za saslušanje maloletnika i stručnih lica (videti stav 16)
- Imajući u vidu mogući štetni uticaj krivičnog i drugih postupaka na budući razvoj maloletnika, tužioci treba da u najvećoj mogućoj meri i u skladu sa zakonom, traže alternative krivičnom gonjenju maloletnih učinilaca, kada te alternative predstavljaju odgovarajući pravosudni odgovor na krivično delo, uzimajući u obzir interese oštećenih i opšte javnosti i poštovanje ciljeva maloletničkog pravosuđa.¹²
- Prema međunarodnim standardima, pritvor maloletniku pre suđenja mora biti korišćen kao krajnja mera i njegovo trajanje se mora svesti na najkraće moguće vreme. Kada se radi o maloletnicima, tužioci treba posebno da budu oprezni prilikom razmatranja da li se ista svrha može postići nekom lakšom merom i treba da obezbede da se pritvor maloletnika odvija pod uslovima koji će u najmanjoj mogućoj meri ostaviti negativne posledice na maloletnika.
- Smernice ili preporuke o odgovarajućim merama za različite vrste maloletničkih protivpravnih dela mogu biti korisne kako bi se obezbedila jednakost pred zakonom.

Maloletnici tokom sudskog postupka

- Svi tužioci treba da nastoje da se tokom sudskog postupka osiguraju dobrobit i interesi maloletnika. Tužioci treba da teže da se smanji bilo kakav prekomerni štetni uticaj na učinitelja, oštećenog i svedoka tokom krivičnog postupka, kada je to primereno, pri čemu može biti od pomoći zaštitni pristup.
- Tužilac treba da obezbedi da maloletnik bude svestan optužbi protiv njega/nje, kao i da bude sposoban da u potpunosti vrši svoju odbranu, kako bi maloletnik mogao da pruža objašnjenja i da ima koristi od pravne pomoći u svim postupcima u koje je on/ona uključen/a, i kako bi mu/joj bilo omogućeno da govori slobodno pred nadležnim sudom.

⁹ Vidi Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima deteta, član 37.

¹⁰ Videti Deklaraciju iz Bordoia i KVET-ovo Mišljenje broj 12(2009) i CCJE-ovo Mišljenje broj 4(2009) o odnosima između sudija i tužilaca u demokratskom društvu.

¹¹ Videti KVET-ovo Mišljenje broj 1 o načinima unapređenja međunarodne saradnje u oblasti krivičnog pravosuđa.

¹² Videti KVET-ovo Mišljenje broj 2 o alternativama krivičnom gonjenju.

Izvršenje odluka koje se odnose na maloletnike

- Kada su u pitanju maloletnici, tužioci treba da, kada su nadležni, nastoje da obezbede da se obrazovne mere i mere socijalizacije, kao što su naknada štete, obrazovanje, nadzor od strane socijalne službe, lečenje i smeštaj u posebnim ustanovama za maloletnike, posredovanje, kao i sudski nadzor, uslovna osuda i uslovni otpust, koriste u što je moguće većoj meri, vodeći istovremeno računa o interesima oštećenog, javnom interesu, interesu maloletnika, kao i o ciljevima krivičnog pravosuđa.
- Kada je to u okviru njihovih nadležnosti, tužioci treba da nadziru zakonitost sprovođenja svih sankcija i mera, kao i obrazovanje u specijalnim ustanovama za maloletnike i da redovno vrše inspekciju svih kaznenih ustanova specijalizovanih za maloletnike. Ove kontrole treba da se odnose i na pritvorske ustanove za maloletna osumnjičena lica.
- Kada je u to okviru njihovih nadležnosti, tužioci treba da obezbede da maloletnici, koji su učinili protivpravno delo i koji su podvrgnuti merama i sankcijama, budu nadzirani, kao i da im se pruži pomoć u cilju izbegavanja rizika od ponovnog vršenja protivpravnih dela.
- Države članice se pozivaju da redovno proveravaju primenu Preporuke (2000)19 u svojim nacionalnim sistemima, posebno u pogledu maloletničkog pravosuđa kako je opisano u ovom Mišljenju.

The translation was prepared as part of the Council of Europe project „*Strengthening the judiciary reform process in Serbia*“ and funded by the Federal Republic of Germany.